

LATVIEŠU NACIONĀLĀ APVIENĪBA KANADĀ

Pēc latviešu immigrantu dzīves nostabilizēšanās Kanadas lielāko provinču centros un pēc lokālo biedrību un draudžu nodibināšanās līdztekus sāka veidoties arī Kanadas latviešu centrālās organizācijas, starp kurām kā viena no pirmajām plašākajām chronoloģiskā secībā jāmin Latviešu Nacionālā Apvienība Kanadā.

Par iniciātoriem tās tapšanā jāmin "rietumnieks" Konrāds Dobelis Edmontonā un "austrumnieks" Mariss Vētra Halifaksā. K. Dobelis Kanadā bija ieradies jau 1927.g. un labi iepazinies ar šejienes saimniecisko un kultūras līmeni. Tiklīdz latviešu immigranti no Eiropas sāka ierasties Kanadā, viņš centās visiem spēkiem palīdzēt saviem tautiešiem juridiskos un apmešanās jautājumos. Viņš uzsāka jauno immigrantu organizēšanas darbu, nodibinot 1947. g. Edmontonā Latviešu biedrību IMANTA un laikrakstu "Brīvais Latvietis". 1947./48. gados bija nodibinātas Latviešu biedrības arī Toronto, Montreālā, Otavā, Londonā, Hamiltonā, Vinipegā un vienības vai kopas arī vēl citās latviešu apmešanās vietās.

Kanadas austrumu krastā Halifaksā (N.S.) 1947. gada sākumā bija ieradies no Zviedrijas bijušais Latvijas Nacionālās operas sōlists Mariss Vētra, kas, blakus savam profesionālā mūziķa darbam, centās palīdzēt arī jauniem latviešu immigrantiem kārtot viņu praktiskās dzīves problēmas. Sekmīgākam palīdzības darbam viņš kopā ar paša izsaukto operdziedoni Teodoru Briltu bija noorganizējuši Latvian Relief Association.

K. Dobeļa iniciātvā 1948. gada 25. septembrī Toronto notika latviešu biedrību un kopu delegātu (kopā 12) sanāksme, kurā nodibināja Kanadas Latviešu Nacionālo Apvienību ar K. Dobeļi kā valdes priekšsēdi. Apvienības darbības mērķos bija paredzēts latviešu immigrantu aprūpes darbs, kā arī idejiska cīņa par Latvijas valsts brīvības atgūšanu. Lai aprūpes darbā novērstu parallēlismu, Kanadas Latviešu Nacionālās Apvienības un Latvian Relief Association vadība 1950. gada 6. maijā sasauca delegātu sapulci Toronto, kurā vienojās nodibināt kopīgu Latviešu centrālo organizāciju ar nosaukumu Latviešu Nacionālā Apvienība Kanadā (LNAK), kurai pieņēma arī piemērotus statūtus. Par jaunās valdes priekšsēdi ievēlēja advokātu J.

Preisbergu.

Apvienības statūti noteica, ka apvienības biedri ir visi Kanadā dzīvojošie latvieši. Balsstiesības padomes vēlēšanās bija visiem, kas individuāli vai caur savām lokālajām organizācijām resp. draudzēm bija nokārtojuši valdes noteikto nelielo dalības maksu. Apvienības dalībnieki aizklātās tiesās vēlēšanās pa pastu ievēlēja 30 padomes locekļus. Tagad ievēlēto padomes locekļu skaits pacelts uz 40. Vēlāk pieņēma klausulu, ka organizācijas ar 50 (tagad ar 40) vai vairāk apvienības biedriem varēja sūtīt padomē savu delegātu, tādējādi izveidojot latviešu "parlamentu" ar 45 (tagad apm. 80) vai vairāk padomes locekļiem. Padomi sākmā ievēlēja uz divi gadiem, bet sākot ar 1964. gadu padomi ievēlēja uz trim gadiem, bet sākot ar 1976. gadu – uz četriem gadiem. Padomes locekļi savās kārtējās sesijās ievēlēja prezidiju visam padomes laikam. Pirmais padomes priekšsēdis bija profesors Fr. Gulbis; kopš 1953. g. padomes priekšsēdis bija profesors A. Dreimanis; no 1971.-1980. gadam V. Upeslācis; 1981.gadā E. Šķobe; no 1982.-1988.g. I. Alksnis; no 1989.-1992.g. J.Mežaks; kopš 1993. g. A. Budrēvics.

Gadskārtējā sesijā padome ievēl uz vienu gadu valdes priekšsēdi un desmit (10) valdes locekļus. 1952. gadā valdes priekšsēža amatu pildīja Imants Žīgurs; 1953.-1958.g. Ādolfs Svenne. Pēdējais aktīvi strādāja kooperācijas laukā un pēc viņa iniciatīvas 1959. gadā tika noorganizēta Latvian Credit Union in Toronto, un viņš kļuva par tās valdes priekšsēdi.

Pēc A. Svennes par Apvienības valdes priekšsēdi padome ievēlēja Viktoru Upeslāci, bet viņa vietā ar 1963. gadu nāca Jānis Niedra, kas organizātoriskā darba rutīnu jau bija pasācis Latvijā, pēc tam to turpinājis latviešu centrālajās organizācijās Vācijā un pēc 1951. gada arī Kanadā. Pēc J. Niedras nāves (m.1969. g. 31. aug.) par valdes priekšsēdi nāca Tālivaldis Kronbergs, kas jau ilgus gadus bija bijis Apvienības padomes un valdes loceklis. Pārvēlēšanas ceļā viņš šo amatu pildīja līdz 1988. gada. No 1988.-1991. g. valdes priekšsēdis bija Dr. Guntis Siliņš; no 1991. – 1993.g. Viesturs Zariņš, kopš 1994. g. Tālivaldis Kronbergs.

I. Žīgura un A. Svennes prezidēšanas laikā tika daudz veikts Apvienības izvēršanā un nostiprināšanā iekšēji un uz ārieni, nodibinot pirmos kontaktus ar Kanadas federālām, provinces un vie-

tējām iestādēm, resp., to vadītājiem; V. Upeslāča un J. Niedras prezidēšanas gados šie kontakti un sadarbšanās tika vēl paplašināti un padziļināti, un T. Kronbergs un viņa pēcteči ar saviem kollēgām valdē un nozaļu vadītājiem šo darbu ar labām sekmēm turpināja tālāk. Pēdējie trīs daudz darījuši arī Pasaulē Brīvo Latviešu Apvienības (PBLA) noorganizēšanā, reprezentējot Kanadas latviešus tās centrālajā valdē. PBLA valdē darbojušies arī V. Zariņš un J. Eichmanis. T. Kronbergs vairākus gadus bijis PBLA priekšsēža vietnieks. LNAK valdes vicepriekšsēdis nelaiķis Dr. Linards Lukss ir ticis ievēlēts par PBLA valdes priekšsēža vietnieku un pēc tam par priekšsēdi. Pašlaik PBLA valdē darbojas T. Kronbergs, J. Mežaks un V. Plūdons.

Jau ar 1949. gadu LNAK darbības sekmēšanai pie valdes tika noorganizēta aprūpes sekcija un kopš 1951. gada dažus gadus sekmīgi darbojās Palīdzības nozare, palīdzības sniegšanai tautiešiem Eiropā un uz vietas. Vairāki no padomes locekļiem valdē ir darbojušies ilgu gadu, piemēram, Jānis Lejiņš (aprūpes un politiskos jautājumos); A. Joma (sabiedriskās un politiskās problēmas); Jāzeps Grodnis (statūti un sabiedriski-politiski jautājumi); Jānis Mežaks (latviešu skolas un izglītība); Inta Purva (kultūra); Dr. L. Lukss (politika un sadarbība ar citu zemju latviešu organizācijām); Elma Miniāte (ārējā informācija), Valdes locekļu amatus pildījusi vēl vesela rinda citu latviešu un kanadiešu sabiedrībā pazīstamu personu.

Kanadā latvieši lielākās pilsētās un centros ir attīstījuši rosīgu sabiedrisku un kultūru pašdarbību. Šī rosība izriet no latviešu kopīgiem mērķiem: kopt un veidot latviešu gara kultūru; sargāt nacionālās tradīcijas un valodu; saglabāt un stiprināt latviešu jaunatnē un sabiedrībā nacionālo un valstisko garu. Lai šos mērķus pārskatītu un saskaņotu ar lokālo organizāciju kultūrālo darbu visā Kanādā, pie LNAK kopš 1952. gada darbojas Izglītības un Kultūras nozares. 1952. – 1955. gados tās vadītājs Dr. H. Tichovskis, bet Izglītības daļas – J. Mežaks. Kopš 1952. gada nozare organizējusi Toronto centrālās kultūras dienas ar koncertiem, mākslas izstādēm, rakstnieku cēlieniem un priekšlasījumu cikliem, teātra izrādēm u.t.t. Darbu turpinot, par šīs nozares vadītājiem vēl bijuši Ed. Dzenis, Ž. Bukovskis, R. Brežģis, I. Vīksna-Fogele, J. Mežaks, Dr. E. Upenieks un no

1974. – 1989. g. Inta Purva. Viņai sekoja V. Maksīna un M. Štauers. Tagad nozari atkal vada I. Purva.

Kopš 1966. gada Izglītības nozare darbojas atsevišķi un to līdz 1988. gadam vadīja Jānis Mežaks, kas pārzina latviešu skolu lietas un latviešu jaunatnes audzināšanu. Pēc tam Izglītības nozari vadīja A. Zichmane, I. Salnāja-Shakes un A. Lagzdiņa. Tagad nozares vadītājs ir Mārtiņš Sausiņš.

1949. gadā pie Apvienības noorganizēta centrālā kartotēka, 1950. gadā atvērta centrālā bibliotēka Toronto ar nodaļām Montrēālā, Hamiltonā un Londonā. Latviešu bibliotēkas darbojas arī pie Daugavas Vanagu Toronto nodaļas un 1981. gadā atvērta plaša bibliotēka arī Latviešu Centra namā.

Izglītības un Kultūras nozare 1952. gadā noorganizēja Kanadas latviešu kultūras fondu, 1954. gadā tas apvienojās ar Ziemeļamerikas kultūras fondu bet kopš 1973. gada darbojas PBLA kultūras fonds, kuŗa valdē darbojas kā vicepriekšsēži Izglītības un Kultūras nozaŗu vadītāji, bet LNAK deleģē tajā valdes priekšsēŗa vietnieku. Šī fonda balvas, diplomus, atzinības rakstus gadu gājumā saņēmuši vairāki Kanadā dzīvojoši latviešu izcelsmes zinātnieki, vēsturnieki, mākslinieki, daiļamatnieki, skolu darbinieki, žurnālisti u.c.

Latviešu Nacionālā Apvienība Kanadā, tās padome un valde ar saviem referentiem, provinŗu pārstāvjjiem un nozaŗu vadītājiem darbojas jau pāri par 50 gadu, ārēji pārstāvot Kanadas latvieŗus Baltijas Tautu Federācijā Kanadā, Baltieŗu sievieŗu padomē, Kanadas etniskā padomē un latvieŗu internacionālās organizācijās, bet iekŗēji latvieŗu nacionālās kultūras un valodas kopŗanā un veicināŗanā, paturot kā augstāko mēŗķi – kopā ar visiem brīvās pasaules latvieŗiem cīnīties par brīvības atgūŗanu Padomju savienības okupētajai Latvijai.

Tagad, kopŗ 1991. gada 21. augustā pasludināta Latvijas neatkarības atjaunoŗana uz 1922.gada satversmes pamatiem, LNAK galvenais polŗitiskais uzdevums ir cīnīties par Latvijas ārējās droŗības nodroŗināŗanu (ES un NATO) un kolonizācijas seku novēŗšanu un īstas, demokratisķas brīvības nostiprināŗanu Latvijā.

Toronto, 2000. gada janvārī
